

УДК 338.658

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЄЮ

В.В. Боковець, к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Вінниця, Україна

Боковець В.В. Аналіз теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією.

У статті проаналізовані підходи до визначення сутності організаційно-економічного механізму, визначені складові його структури та виявлені проблеми його трансформації у ринкових умовах, визначені співвідношення і взаємодія його із іншими типами механізмів, які формують процес управління на підприємстві.

Ключові слова: управління, ефективність управління, корпорація, організаційно-економічний механізм, детермінанти

Боковець В.В. Анализ теоретических подходов к определению организационно-экономического механизма управления корпорацией.

В статье анализируются подходы к определению сущности организационно-экономического механизма, определены составляющие его структуры и выявлены проблемы его трансформации в рыночных условиях, определены соотношения и взаимодействия его с другими типами механизмов, которые формируют процесс управления на предприятии.

Ключевые слова: управление, эффективность управления, корпорация, организационно-экономический механизм, детерминанты

Bokovets V.V. The analysis of theoretical approaches to the definition of organizational-economic mechanism of management of the Corporation.

In article approaches to definition of essence of organizational-economic mechanism, the constituents of its structure and problems of its transformation in market conditions, the correlation and its interaction with other types of mechanisms that shape the management process in the enterprise.

Keywords: management, efficiency management, the Corporation, the organizational-economic mechanism, determinants

В сучасній науці не існує єдиної точки зору щодо визначення поняття, сутності та структури організаційно-економічного механізму. В більшості літературних джерел господарський механізм розглядається вітчизняними вченими як система заходів (взаємопов'язаних і взаємозалежних) різного характеру, за допомогою яких, у відповідності до встановлених принципів, забезпечується належне виконання функцій підприємства і досягнення його цілей.

При формуванні і використанні механізмів виокремлюються їх взаємозв'язані детермінанти, а саме: призначення, характер впливу результатів управління на об'єкт діяльності, сам результат діяльності, цілі управління, масштаб функціонування, основні складові підсистеми або блоки структури механізму, ключові процеси, системи, методи, важелі, форми, функції, інструменти, засоби, принципи, закони розвитку, принципів дії тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання щодо визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією є дискусійним. Значний вклад у розробку та вивчення проблеми внесли такі вітчизняні та іноземні автори, як В.Я. Амбросов, А.А. Бугуцький, Е.Е. Вершигора, В.С. Дієсперов, Н.Л. Зайцев, Н.М. Купріна, І.І. Мазур, І.А. Маркіна, Г.В. Осовська, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, Е.А. Смірнов, О.Л. Устенко, Л.М. Христенко, А.В. Шегеда та інші.

Вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми

Питанням вивчення дії і складових організаційного механізму присвячено праці вітчизняних та закордонних науковців [1-16]. Проте погляди на складові та місце організаційно-економічного механізму суттєво різняться, що не дозволяє створити комплексну систему управління корпораціями.

Метою статті є проаналізувати підходи до визначення сутності організаційно-економічного механізму, визначити складові його структури та виявити проблеми його трансформації у ринкових умовах, визначити співвідношення і взаємодію його із іншими типами механізмів, які формують процес управління на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для визначення детермінант організаційно-економічного механізму автором проаналізовано 53 публікації, що дало можливість з'ясувати найбільш вагомі детермінанти в його складових.

В [1] організаційно-економічний механізм розглядається як складова господарського механізму, що становить систему організаційних та економічних методів забезпечення взаємодії організаційних, виробничих, фінансово-економічних процесів на всіх рівнях управління, що сприяє збільшенню конкурентних переваг та ефективності діяльності підприємства в цілому.

З точки зору комплексного погляду на проблему управління підприємством П. Бубенко і О. Димченко пропонують об'єднання організаційного (структури підприємства і технологій) і економічного механізму (регулювання) в цілісну модель реалізації мети підприємства і завдань його розвитку [1].

Результати дослідження 53-х визначень економічного і організаційно-економічного механізму управління показали, що організаційно-

економічний механізм найчастіше розкривається через поняття «система», «структура» і «сукупність». Так, 56,6% визначень розглядають організаційно-економічний механізм як систему, 17% – як структуру і 17% – як сукупність. Поняття організаційно-економічної системи як складної, динамічної, відкритої системи, яка може змінювати свій стан у відповідності із основними економічними законами розвитку, прагне до певного результату і найбільш точно відображає сутність механізму поняття «сукупність» і «структура», які, в свою чергу, є одним із елементів даної системи.

Часто організаційно-економічний механізм розглядають за допомогою процесного підходу – це 34% визначень із загальної кількості досліджуваних. М. Грещак синтезує функціональний та цілеорієнтований підхід до визначення організаційно-економічного механізму управління [3].

На рис. 1 показано питому вагу детермінант, які зустрічаються у досліджуваних визначеннях організаційно-економічного механізму управління.

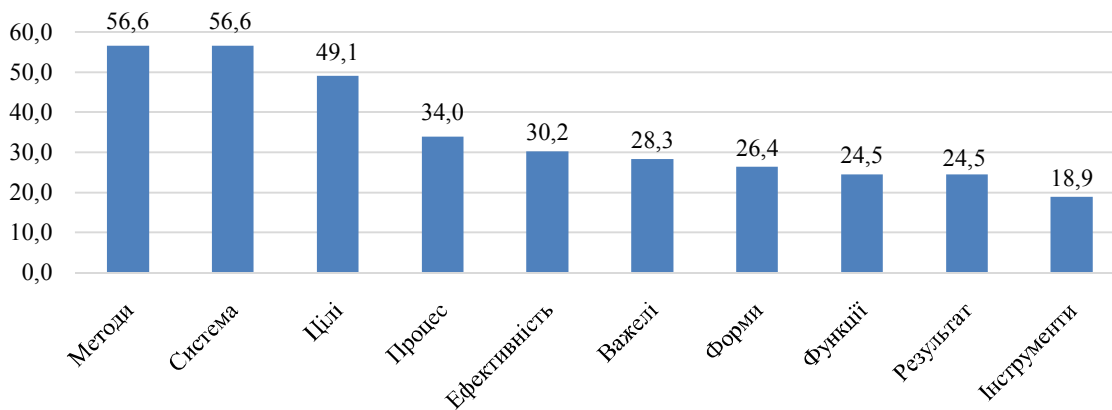

Рис. 1. Питома вага 10 найвагоміших детермінант у визначеннях організаційно-економічного механізму управління, %

Узагальнюючи підходи різних науковців, можна прийти до висновку, що найбільш часто організаційно-економічний механізм управління підприємством визначається через методи (56,6% визначень), цілі (49,1%), ефективність (30,2%), важелі (28,3%), форми (26,4%), функції (24,5%), результати (24,5%), інструменти (18,9%) управління.

Мета дії організаційно-економічного механізму – створити умови для досягнення цілей господарської діяльності економічними методами, які, в свою чергу, складаються із відповідних важелів впливу. Таким чином, економічний механізм є складовою господарського і має специфічні, економічні методи впливу суб'єкта управління на об'єкт.

Цілями управління в досліджуваних визначеннях визначаються наступні: дохід [4], прибуток [5], ринкова капіталізація [6], задоволення платоспроможного попиту [7], зростання капіталу

бренду [8], організація ефективного інноваційного процесу [9], забезпечення і зростання ефективності (30,2% досліджених визначень), формування конкурентних переваг [10, 11, 1]. Забезпечення конкурентоспроможності [12], забезпечення конкуренції [9].

На рис.2 подані детермінанти, які зустрічаються у досліджуваних визначеннях організаційно-економічного механізму управління підприємством, але кількість яких загалом менше 10%.

Організаційно-економічний механізм забезпечує функціонування і дію всіх елементів організаційно-економічної системи, а також організацію взаємодії між цими елементами для досягнення поставленої мети. Складові організаційно-економічної системи є в той же час складовими організаційно-економічного механізму даної системи, між якими він організовує взаємодію [17]. Взаємодія є важливим елементом – 17% від загальної кількості визначень (рис. 2), вона показує, яким

чином відбувається функціонування всієї економічної системи, взаємодія тісно пов'язана із побудовою організаційної структури, яка є скелетом організаційно-економічного механізму управління підприємством.

Також відзначають, що при цьому здебільшого складаються відносини не «суб'єкт-об'єктного», а «суб'єкт-суб'єктного» типу. Це пояснюється тим, що управління в соціальних системах здійснюється людьми по відношенню до людей, у процесі якого виникають взаємовпливи і взаємозалежності.

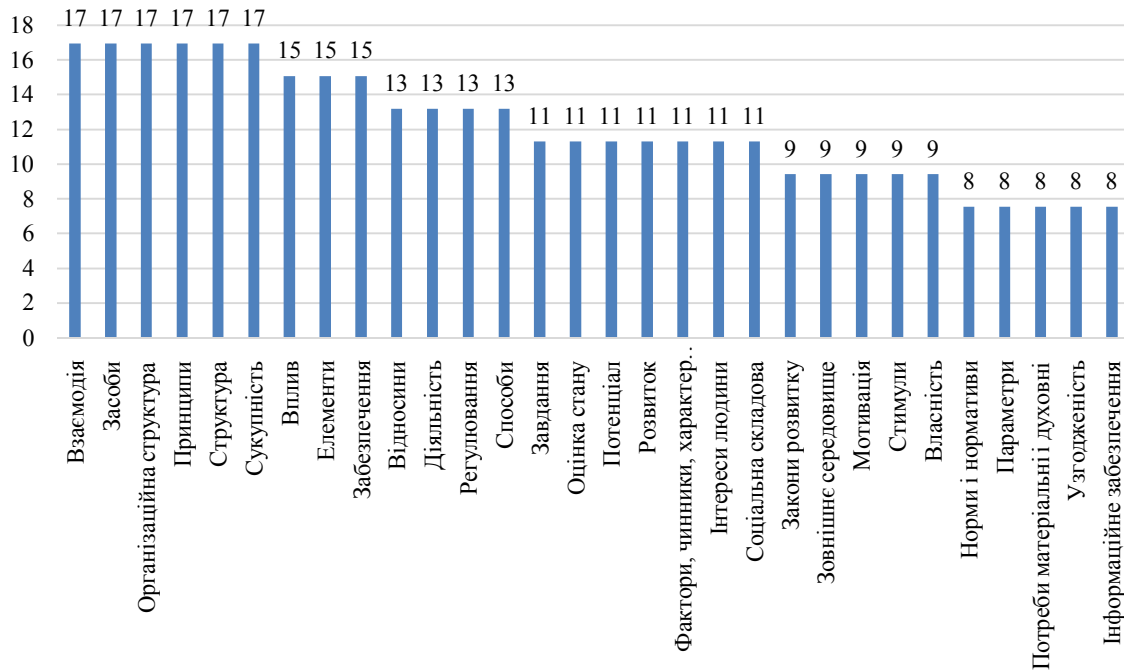

Рис. 2. Питома вага 30 менш вагомих детермінант у визначеннях організаційно-економічного механізму управління, %

Суб'єктом економічного механізму (зовнішнього по відношенню до підприємства) при цьому виступає держава в особі законодавчих і виконавчих органів, органи місцевого самоврядування, а також недержавні організації, а на рівні окремого підприємства (внутрішній рівень) – його орган управління (власник, директор, рада директорів тощо) [13].

Організаційна структура як детермінанта організаційно-економічного механізму зустрічається у 17% загальної кількості досліджуваних визначень. З одного боку організаційно-економічний механізм розглядають як систему забезпечення взаємопов'язаної діяльності функціональних підрозділів підприємства в рамках встановленої організаційної структури управління. В іншому – як економічні форми і методи організації та стимулювання виробництва, на основі яких здійснюється діяльність підприємств і дії для забезпечення розвитку.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки, що 24,5% визначень розкривають зміст організаційно-економічного механізму через його функціональні характеристики. Перелік цих характеристик в основному стосується забезпечення (15%), регулювання (13%), мотивації і стимулювання (18%), моніторингу, оцінки і діагностики (11%) та інші.

Сутність організаційно-економічного механізму функціонування підприємства розкривається за такими ознаками [14]:

- елементний, при якому механізм розглядається як організуюча система взаємозв'язків між структурними елементами;
- функціональний, коли механізм розглядається як сукупність видів діяльності, спрямованої на досягнення визначеної мети;
- процесний, коли механізм розкривається через дію з розв'язання проблеми, тобто як процес підготовки і прийняття рішень.

До цього переліку доцільно було б додати нормативно-правовий, коли механізм розкривається через права власності та методи регулювання цих прав у різних зацікавлених осіб, які поряд із рівнями управління створюють окрему систему рівнів власності.

Також потрібно окремо визначати методи, важелі і інструменти в управлінні організаційно-економічною діяльністю підприємства.

В роботі К. Мамонова детермінантами організаційно-економічного механізму управління корпорацією виступають [8]:

- стейкхолдери: управлінці різного рівня, персонал, інвестори, партнери, органи державного управління, кредитні установи;

- принципи: загальні, соціальні, особливі;
- важелі і методи: економічно-фінансові і соціально-екологічні важелі, методи аналізу і управління;
- структурні підрозділи компаній: органи управління та органи інформаційного забезпечення і захисту, підрозділи, які здійснюють управління.

Окремі науковці вважають, що в основі функціонування організаційно-економічного механізму лежить формування, реалізація та посилення організаційно-економічного потенціалу та ефективність його використання (11% досліджуваних визначень) для забезпечення стійкого і стабільного розвитку підприємства.

У досліджуваних визначеннях організаційно-економічного механізму реалізація економічних інтересів учасників виробництва і зацікавлених сторін зустрічається у 11% досліджуваних визначень. В основному інтереси людини розглядаються з позиції узгодження інтересів взаємодіючих сторін, узгодження суспільних, групових і особистих інтересів.

Сьогодні суспільство вимагає нових викликів розвитку, одним з таких викликів став розвиток соціальної складової розвитку кожного підприємства. У 11% досліджуваних визначень організаційно-економічного механізму управління у сукупності організаційних і економічних характеристик розглядається соціальна складова, визнача-

ється підвищення соціальної відповідальності компанії перед трудовим колективом і суспільством [6]. Потреби людини сьогодні розглядаються не тільки матеріальні, але й духовні, 8% досліджуваних визначень розглядають одним із елементів організаційно-економічного механізму потреби людини.

З точки зору Короткова Е.М. в поняття механізму управління необхідно також включити інтереси людини, її цінності, соціально-психологічні установки, застереження, прагнення (індивідуальні цілі), почуття обов'язку [15]. З цієї точки зору можна погодитись, оскільки ефективність управління залежить від дій персоналу як в процесі діяльності організації, так і в процесі реалізації розроблених планів та програм розвитку підприємства, в процесі досягнення певних цілей. Тобто, ефективність управління залежить від адекватності обраних стратегій цілям підприємства, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління.

Важливим елементом організаційно-економічного механізму управління підприємством є мотиви і стимули (рис. 3) як джерело трудової активності персоналу і основа досягнення поставлених цілей підприємства загалом [7, 9, 13, 15, 16].

Організаційно-економічний механізм управління корпорацією					
Складові організаційно-економічного механізму управління корпорацією:					
Організаційний механізм:			Економічний механізм:		
Сукупність логічних взаємовідносин рівнів управління і функціональних галузей, що побудовані в такій формі, яка дозволяє найбільш ефективно досягти цілей організації враховуючи інтереси стейкхолдерів та забезпечуючи розробку та практичну реалізацію правил взаємодії учасників корпоративних відносин та проектування системи органів управління з урахуванням вимог стандартів та потреб стейкхолдерів.			Сукупність економічних важелів, стимулів, способів та методів цілеспрямованого впливу на об'єкт управління для створення сприятливих умов функціонування та розвитку бізнесу на основі формування і перерозподілу ресурсів і прибутку і забезпечення на цій основі інтересів усіх суб'єктів і розвиток виробничих відносин у корпорації.		
Підсистема організаційно-економічного механізму управління корпорацією:					
Підсистема ресурсного забезпечення:		Функціональна підсистема:		Підсистема правового регулювання:	
Сировино-матеріальне, кадрове, нормативно-методичне, наукове, технічне, інформаційне забезпечення управління корпорацією		Планування, організація, мотивація, контроль, регулювання на рівні організації і на рівні корпоративних прав		Норми і правила правового регулювання фінансового ринку, ринку рейтингових послуг, системи банкрутств, ринку корпоративного контролю; ринку праці; державні інститути та політичне середовище	
Цільова підсистема:					
Цілі й основні результати діяльності підприємства, критерії вибору й оцінювання досягнення певних цілей і результатів діяльності підприємства, в тому числі і індивідуальні цілі всіх зацікавлених сторін					
Елементи управління корпорацією:					
Принципи		Методи		Важелі	
Основні вихідні положення, які характеризують корпоративне управління і мають істотне значення для розуміння механізму. Вони проявляються на всіх рівнях системи визначають її організаційні основи, характер діяльності відповідних суб'єктів управління і сутність їх взаємодії із об'єктом управління.		Прийоми і способи управління, які мають в своїй основі використання економічних законів, економічних інтересів і показників		Регулятивні інструменти управління економікою, включають систему цін і тарифів, фінансово-кредитні операції, податки тощо	
Набір дій, їх сукупність з керівництва людьми і виробництвом з метою досягнення запланованих результатів, види впливів на об'єкт управління		Система управління визначеного типу яка являє собою визначений склад органів управління корпорацією з особливими взаємозв'язками, визначеною звітністю, в якій втілюється визначений перелік повноважень і відповідальності		Комплекс статистичних підходів до управління, які дозволяють здійснити аналіз кількісних і якісних даних і застосовуються для перетворення вимоги управління для забезпечення найкращого результату	
Суб'єкти управління			Об'єкти управління		
Акціонери, Рада директорів, Правління Кредитори, Найнятий персонал (службовці і інший персонал) Постачальники, Споживачі, Місцеві органи, Держава			Корпоративні права Корпорація як організація		

Рис. 3. Зміст організаційно-економічного механізму управління корпорацією

Мотиви і стимули неможливо розглядати без зав'язків із цілями, які прагне досягти підприємство в своїй управлінській і економічній діяльності, тому цільова орієнтація і винагорода не розглядаються нами окремо в єдиному організаційно-економічному механізмі. Ці елементи можуть доповнюватись взаємною узгодженістю і збалансованістю інтересів зацікавлених сторін, які також прагнуть винагороди і спрямовані на досягнення своїх особистих цілей.

Висновки

Підсумовуючі проведенний аналіз наукових джерел складових визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією як функціонально-цільової схеми взаємодії підсистем: функціональної, забезпечення, регулювання

та цілеорієнтації, комплекс яких спрямовано на досягнення цілей підприємства. Отже формування організаційно-економічного механізму управління корпорацією складний і багатомірний процес, він потребує врахування всіх його елементів і законів розвитку. Узагальнюючи досліджувані літературні джерела сформовано наступний організаційно-економічний механізм управління корпорацією.

Функціонування організаційно-економічного механізму проявляється у сукупності економічних принципів, методів, функцій, форм, інструментів, важелів, норм і нормативів, в результаті дії яких відбувається формування економічних відносин, забезпечення інтересів зацікавлених сторін, їх корпоративні права і формуються оптимальні бізнес-процеси із врахуванням умов зовнішнього середовища.

Список літератури:

1. Савіна С.С. Організаційно-економічний механізм управління підприємством молочної промисловості [Електронний ресурс] / С.С. Савіна. – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/770.pdf>.
2. Бубенко П.Т. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств [Текст] : монографія / П.Т. Бубенко, В.І. Тітяєв, О.В. Димченко, О.М. Таряникта ін. / За заг. ред. Бубенка П. Т. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 257 с., С. 15.
3. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства [Текст]: навч. посібник / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюба; за ред. М.Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
4. Галич О.А. Внутрішній економічний механізм підприємства: [курс лекцій] / О.А. Галич. – Полтава, 2005. – 298 с., С. 30.
5. Черпак А.Є. Сутність та складові організаційного та економічного механізму управління корпораціями / А.Є. Черпак // Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць / голов. ред. А. П. Наливайко. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 20–21. – С. 131-137.
6. Момот, Т.В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг [Текст] : монографія / Т.В. Момот, М.В. Кадничанський, О.А. Лобанов, Н.В. Рудь. – Х.: Фактор, 2010. – 220 с., С. 140.
7. Организацияно-экономический механизм управления предприятием [Текст] / Ю. Лысенко, П. Егоров // Экономика Украины. – 1997. – № 1. – С. 86-87.
8. Мамонов К.А. Організаційно-економічний механізм управління стейкхолдерами будівельних компаній: сутність, структура, інформаційний захист [Електронний ресурс] / К.А. Мамонов. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CBsQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi->
9. Корсікова Н.М. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах.
10. Довгань Л.С., Дудукало Г.О. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.urau.donetsk.ua/~masters/2013/iem/buchkovskaya/library/41.pdf>.
11. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/malitskiy-aa-organizatsiyno-ekonomichniy-mehanizm-upravlinnya-pidpriemstvom-sutnist-ta-struktura/>.
12. Менеджмент регіонального розвитку [Текст]: монографія. / за ред. О. В. Васильєва, К. А. Фісуна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ – 2010. – 375 с., С. 48.
13. Семенова А.Ю., Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект // ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії. - № 3. - 2012. – С.186-190.
14. Полозова, Т. В. Сутність організаційно-економічного механізму функціонування підприємств промисловості [Текст] / Т.В. Полозова, Ю.В. Овсюченко // Вісник МСУ / VesntnikVSU / , економічні науки. – Том VIII. – 2005. – № 1-2. – С. 63-65.

15. Коротков Э.М. Концепция менеджмента: Учеб. пособ. – М.: ДеКА, 1998. – 304 с.
16. Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством / Г.В. Козаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 11. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2003. – С. 107-109.
17. Стимулювання розвитку системи професійного навчання робітничих кадрів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2013/iem/buchkovskaya/library/article6.htm>.

Надано до редакції 26.03.2015

Боковець Вікторія Вікторівна / Viktoriia V. Bokovets
Bokovets_V@mail.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Аналіз теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму управління корпорацією [Електронний ресурс] / В. В. Боковець // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С.123-128. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>